

Het Groene Blad

CONTACTBLAD IVN Veenendaal-Rhenen

Bos en Heide
Kaalkap in het Bos
I-tree Eco

BELEEF DE NATUUR!

Contactpersonen werkgroepen

excursies
vacant

mediatheek
Suze Hörchner
0318 – 513613
mediatheek@ivnveenendaal-rhenen.nl

natuurpaden
Ida Marsman
natuurpaden@ivnveenendaal-rhenen.nl

Vogelwerkgroep
Henk van Reuler
henkvanreuler@outlook.com

werkgroep scholen V'daal
Bert de Ruijter
0318-522617
scholenwg.veenendaal@ivnveenendaal-rhenen.nl

werkgroep scholen Rhenen
Harald Arissen
0317-616705
06-83354309
haraldarissen@hotmail.com

werkgroep planten
Magda Buijs
0318 - 513641
mag.buijs@hetnet.nl

weidevogelbescherming
Roelof de Jong
0317 – 614941
jon73229@planet.nl

groene blad & internet site
Peter van Krugten
0318 – 510041
pjvankrugten@hetnet.nl

"de Groenlingen"
John Ikkink
0318 – 506521
john.ikkink@ivnveenendaal-rhenen.nl

werkgroep PR
Cokkie Gadella
0318 550806
pr@ivnveenendaal-rhenen.nl

NatuurWerkt!
Bert Berg
0318 - 472145 of
06-33106173
bberg@hetnet.nl

bomen en openbaar groen
Carlo van de Weerd
0318 – 561134
kh.vd.weerd@hccnet.nl

"de Zwammen"
Martijn Stip
0317 – 619935
zwammen@ivnveenendaal-rhenen.nl

natuurtuin Diddersgoed
vacant

tuin "Groenhof"
Hanneke Baretta-Bekker
groenhof@ivnveenendaal-rhenen.nl

Duurzaamheid en Moestuin
Dorothy Reijn
d.reijn@xs4all.nl

Vertrouwenspersoon
Ida Marsman
vertrouwenspersoon@ivnveenendaal-rhenen.nl

De Groenhof

In de Groenhof bevinden zich het Natuur- en Milieu Educatief Centrum (NME-centrum) en de Mediatheek.

Karel Fabritiusstraat 3, 3904TG Veenendaal. T. 0318-589555. B.g.g. Suze Hörchner, T. 0318-513613.

Openingstijden: woensdag 14 – 16 uur of na afspraak met coördinator Suze Hörchner.
Gesloten tijdens schoolvakanties én in de maanden juli en augustus.

mediatheek@ivnveenendaal-rhenen.nl, groenhof@ivnveenendaal-rhenen.nl, ghorchner@planet.nl
www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen

Webmaster

Arie Bons, webmaster@ivnveenendaal-rhenen.nl

HUIBERS
ELECTRA B.V.
Sinds 1948

Elektrotechniek & Elektrozaak

Laan der techniek 3
www.huiberselectra.nl

Veenendaal
Tel.: 0318 – 513245

Hado Groen Techniek
Bos Tuin en Parkmachines
Munnikenweg 155 Veenendaal / Renswoude
www.hadogroentechniek.nl
0318 – 517879 of 511006
Merkdealer van

Het Groene Blad

Van Binnen Uit

Van de voorzitter

Het overgangsbestuur is nu enkele maanden in functie. Tijd om een voorlopige balans op te maken.

In die korte tijd is één ding mij al duidelijk geworden. Nieuwkomers en Oudgedienden hebben elkaar gevonden in een krachtige poging om toe te werken naar een vernieuwd elan in ons IVN.

Pittige discussies blijven dan niet uit, maar aan het eind sluiten de rijen zich opnieuw.

Twee zaken die een hoofdrol spelen in de bestuursactiviteiten, verdienen een korte toelichting:

Een nieuwe Groenhof, maar waar en hoe

Afgelopen mei heeft het bestuur intensief overleg gevoerd met enkele beleidsambtenaren over een nieuwe locatie voor het IVN.

Van de voorgestelde mogelijkheden bleef er maar één acceptabele mogelijkheid over: Het gebouw in het PWA-park waar nu Haasje Wip actief is. Inmiddels hebben het bestuur en de coördinatoren van de werkgroepen het gebouw bekeken op zijn bruikbaarheid voor ons werk. Een voorlopige, voorzichtige conclusie: Zeker een gebouw met mogelijkheden. Maar dan moet er wel het nodige aan het gebouw gedaan worden. Ook de tuin verdient een grondige renovatie. De duurzaamheid van het gebouw vraagt veel aandacht. En.... Aan alles hangt een kostenplaatje.

Het laatste zal in de komende besprekingen met de gemeente zeker een belangrijk punt op de agenda moeten worden.

Een nieuw bestuur

We zijn in een verkennend stadium. Zo vlak vóór de zomervakantie zijn er een aantal gesprekken gevoerd om tot de invulling van de vacature voor voorzitter te komen. Hoopvolle gesprekken, maar toch nog niet meer dan "één of twee wolkjes als eens mans hand".

Na de zomervakantie zullen we daar hard aan moeten werken.

Afsluitend: Alle vakantiegangers wensen we een ontspannende vakantie om in september er weer vol tegenaan te kunnen gaan.

Gerard Hörchner

Thema 2019

5	Permacultuur
6	Samen op Excursie Bos of Heide
7	Bos en Heide
8	Activiteiten
9	Kaalkap in het bos
13	Bermen langs N-wegen
16	I-tree Eco
18	Op bezoek bij de Herder: NatuurWerkt!

COLOFON

Het Groene Blad, het contactblad voor leden en donateurs van IVN Veenendaal-Rhenen verschijnt 4 à 5 maal per jaar.

De sluitingsdatum voor het Herfstnummer is 24 september 2019.

Informatie uit de werkgroepen verdienen een plek in ons Groene Blad.

REDACTIE:

Nico Bosman

redactie@ivnveenendaal-rhenen.nl

Foto voor- en achterpagina: Tineke Wouda

BESTUUR:

VOORZITTER:

Gerard Hörchner

voorzitter@ivnveenendaal-rhenen.nl

SECRETARIS:

Hans Hardeman

secretariaat@ivnveenendaal-rhenen.nl

PENNINGMEESTER:

Dirk Vroonland

tel. 0318 769 125

penningmeester@ivnveenendaal-rhenen.nl

NL95 INGB 0004 7381 18

t.n.v. IVN Veenendaal

installatiebedrijf
Bouman

- Waarborg installateur voor gas- en watertechnische installaties
- Dakbedekkingen
- Aanleg, onderhoud cv-installaties en gastoestellen
- Rioleringen
- Lood- en zinkwerken
- Installeren van sanitair
- Ventilatie & airco-systemen

Postbus 307, 3900 AH Veenendaal
Bezoekadres: Generatorstraat 9, 3903 LH Veenendaal
Telefoon (0318) 51 00 01, Fax (0318) 54 38 57

info@boumaninstallatie.nl
www.boumaninstallatie.nl

Lid van
UNETO-VNI

Primera
Van Walssem

VEENENDAAL | SCHERPENZEEL

boeken tijdschriften wenskaarten
cadeaukaarten kantoorartikelen
kansspelen tickets tabak

Primera Van Walssem
Dr. J. de Bruijnse 21 - T. 0318 514 700
primervanwalssem.nl

Primera Scherpenzeel
Dirpsloot 245 - T. 0331 277 2547
primerascherpenzeel.nl

**GRATIS
PARKEREN**

...even naar Primera

**FLOWER
EXPLOSION**

Dauidsplein 11 - 3905 AZ - Veenendaal - Tel: 0318-510106
www.flowerexplosion.nl - info@flowerexplosion.nl

FIETS WERELD
Ellekoot
Piet Methorst

www.fietswereldmethorst.nl
Veenslag 15 | Veenendaal
0318 - 52 56 60

Voor
vakkundig
Advies en
Reparaties !!

Handelskwekerij Tabakshof
Veenendaalsestraatweg 37, Elst
Tel. 0318 - 471951 / 0623484118

**In elk seizoen
Volop groen**

Verkoop op
donderdag: 09.00-18.00 uur
vrijdag: 09.00-18.00 uur
zaterdag: 09.00-17.00 uur

Welkom bij

Wouter en Sari van Schaik

MARK *Pul* TUINEN

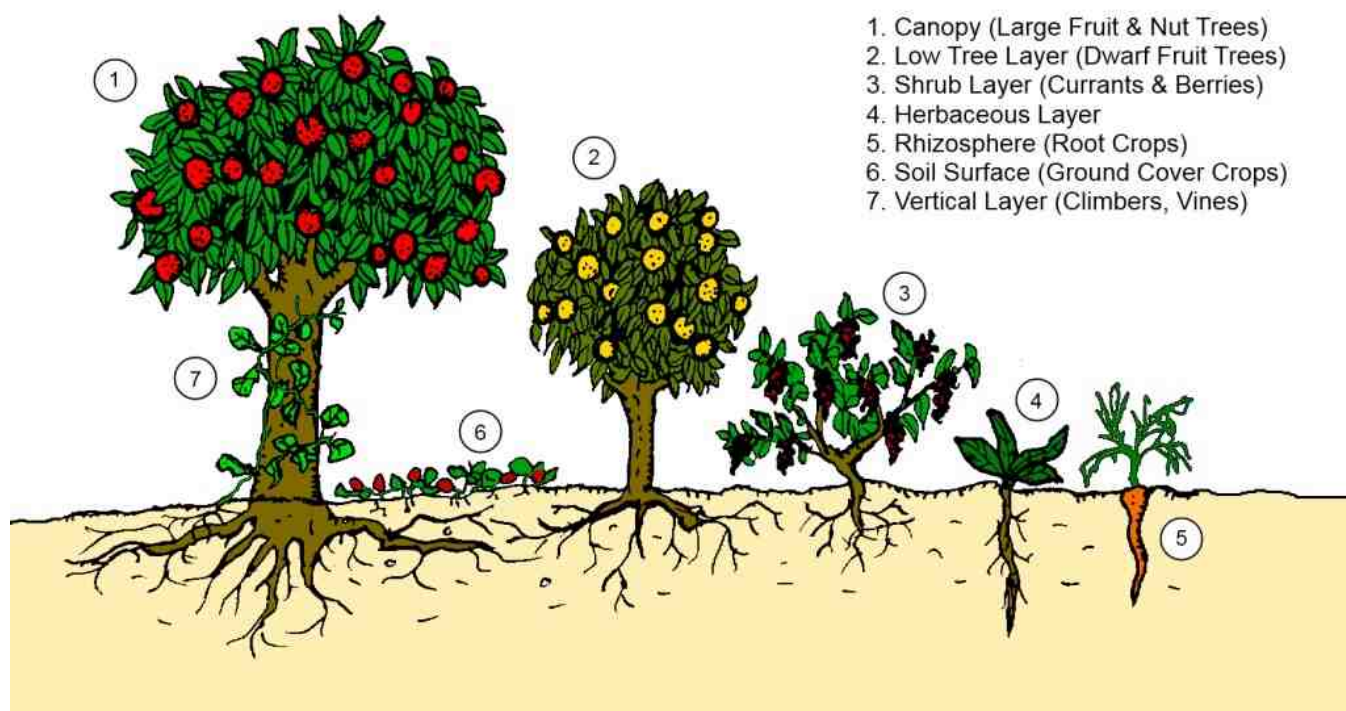

foto Tineke Wouda

Permacultuur

Permacultuur symposium Velt

The Seven Layers of a Forest Garden

1. Canopy (Large Fruit & Nut Trees)
2. Low Tree Layer (Dwarf Fruit Trees)
3. Shrub Layer (Currants & Berries)
4. Herbaceous Layer
5. Rhizosphere (Root Crops)
6. Soil Surface (Ground Cover Crops)
7. Vertical Layer (Climbers, Vines)

Op 22 juni 2019 kwamen er zo'n 240 mensen naar van Hall Larenstein in Velp voor het permacultuur symposium dat Velt Nederland organiseerde.

Een prachtige locatie en een goed gevulde dag met interessante sprekers.

Wat is permacultuur eigenlijk?

Als je een moestuin hebt zal het woord wellicht bekend zijn maar inhoudelijk is het nog niet zo eenvoudig. Er wordt wel eens gezegd 'O, dat is gewoon alle onkruid laten staan'. Gelukkig is het meer dan dat.

In de eerste plaats is permacultuur een manier van omgaan met de aarde waarbij er uitgegaan wordt van;

1. Zorg voor de aarde
2. Zorg voor de mensen
3. Eerlijk delen (niet alleen de mensen maar alle levende wezens)

Daarnaast is het een ontwerpmethodologie die voor de moestuin, landbouw en zelfs voor je achtertuin toepasbaar is.

In een gewone moestuin waarbij je spijt begint je jaarlijks met een schone lei. Op deze manier ben je eigenlijk voortdurend in het stadium van de pioniersplanten. Dat is veel werk want daardoor is er ook veel onkruid dat je gewassen overwoekerd als je niet ingrijpt.

In de permacultuur gaat men meer uit van permanente begroeiing. Als je dan vergelijkt wat er groeit in (natuurlijke) weiden, bos of bosrand, ontdek je dat de bosrandvegetatie een bijzonder rijke omgeving is waarbij er van laag tot hoog een grote diversiteit aan plantengroei mogelijk is. In de permacultuur wordt dit gegeven gebruikt door alle mogelijke eetbare meerjarige planten, bessenstruiken, noten- en vruchtbomen als goede burens in een soort bosrand bij elkaar te zetten. Dit is geen kant en klaar systeem maar meer een ontwerpprincipes met een grote diversiteit aan meerjarige planten.

Daarnaast wordt er dus niet gespit. Een nieuw stuk grond wordt afgedekt met karton waardoor alle onkruiden afsterven, het karton langzaam verteerd en het jaar erop heb je een bruikbaar stuk grond erbij.

Om ongewenste plantengroei tegen te gaan wordt er intensief gebruik gemaakt van groenbemesters en mulch. Alle plantenresten blijven op de tuin (uitgezonderd zaden van ongewenste planten), de bodem blijft bedekt. Dit zorgt ervoor dat onkruidzaden minder makkelijk kiemen en zorgt er ook voor dat de bodem minder snel uitdroogt. En dat laatste wordt ook in dit normaal zo natte Nederland, steeds belangrijker.

Het betekent niet dat er geen rijtjes meer op de tuin staan maar wel minder. Daarbij zou deze methode veel minder tijd vragen in onderhoud en meer tijd om te oogsten en dat is waar een moestuin tenslotte voor bedoeld is.

Wil je meer weten? <https://www.velt.nu/> en zoek naar 'verslag symposium permacultuur'.

Dorothy Reijn

foto Aly van Eijk

Samen op excursie

Samen op excursie, leden van IVN en KNNV Hernieuwde plaatsing

Na een 1e verkenning vorig jaar een nieuwe opzet voor 2019. Excursies alleen voor leden omdat het naast een mooie route ook gaat om onderling contact te leggen. Juist daarom is er vooraf en/of naderhand gelegenheid om samen wat te drinken en nader kennis te maken. Daarom zoekt de IVN'er vaak contact buiten de vertrouwde wereld van de IVN leden en daarom gaan de KNNV'ers vooral voor de onderlinge contacten. Maak kennis met de verhalen vertellers en met de gepassioneerde kenners van planten, vlinders, paddenstoelen enz.

7 september zorgt IVN Venedaal-Rhenen voor de aftrap met het thema Bos en Hei. Om 11 uur wordt gestart bij de 'Groene entree Prattenburg' (bij T-splitsing Cuneraweg - Kerkewijk, schuin tegenover restaurant '3 Zussen'). De wandeling duurt ca 2 en een half uur. En na afloop gaan we gezellig naar de Groenhof om onder het genot van een drankje elkaar nader te spreken.

Op 21 september gaat IVN Zuidwest Veluwezoom een dag organiseren waarin dementerende leden en/of leden-mantelzorgers een dagje de natuur in kunnen. Deels zijn de activiteiten binnen op 'De Beken' voor hen die slecht ter been zijn, deels ook in de directe omgeving. Natuur zorgt voor rust en dat willen met name deze mensen ervaren. Leden die aan dit evenement willen deelnemen graag doorgeven aan hun IVN/KNNV bestuur.

Op 26 oktober organiseert IVN Ede een excursie 'Nacht van de Nacht' op het Binnenveld. Graag ieder duimen voor helder weer want wie wil er niet genieten van de stille pracht van een sterrenhemel.

In november sluit de KNNV af met een excursie naar de stadsnatuur. Hoe kunnen we zien wat de luchtkwaliteit is in onze directe omgeving. Korstmossen en mossen op de bomen in de stad zijn heel kritisch in de keuze van hun vestigingsplaats.

Alle excursies worden nader aangekondigd in de activiteiten overzichten van onze verenigingen.

De besturen van IVN en KNNV nodigen alle leden van harte uit.

Bos of Heide

Beheerders van natuurgebieden krijgen de laatste jaren steeds meer kritiek op de manier waarop ze die natuur beheren. Voorbeelden zijn De Hatertse en Overasseltse Vennen bij Wijchen, landgoed Slangenborg bij Doetinchem, de Laarschenberg bij Rhenen. Vooral als er bomen tegen de vlakte gaan laaien de emoties vaak hoog op. Ook deskundigen uiten hun bezorgdheid zoals Frits van Beusekom (78) uit Rhenen, directeur van Staatsbosbeheer van 1979 tot 1989. Hij beklagde zich over de manier waarop zijn oud-werkgever een grote kaalslag heeft gepleegd in de bossen op de Amerongse Berg. Grote oppervlaktes met oude bomen zijn de afgelopen jaren volledig kaalgekapt om plaats te maken voor jonge dennetjes. Het landschap zag eruit alsof er een meteoriet was ingeslagen. Zijn kritiek kreeg veel bijval uit de rest van het land en

leidde zelfs tot Kamervragen.

Een mogelijke verklaring? Zo'n acht jaar geleden is Staatsbosbeheer veranderd van een door het Rijk betaalde beheersorganisatie in een club die deels zijn eigen geld moet verdienen. De verdiensten moet Staatsbosbeheer onder andere halen uit de verkoop van gekapte bomen.

Vanaf 2010 is er veel grootschalig gekapt in Nederland. Uit onderzoek van de Wageningen Universiteit bleek dat het bosareaal tussen 2013 en 2017 met 5400 hectare is afgenomen. Veel ophef in de media en de politiek was het gevolg. Sindsdien wordt er minder grootschalig gekapt. Maar lang niet alle plannen zijn stopgezet.

Maar of beheerders grootschalig of selectief kappen, de totale hoeveelheid bos neemt in ons land al jarenlang duidelijk af.

Nog een belangrijke verklaring van die teruggang van het bosareaal is gek genoeg de uitvoering van het natuurbeleid. Als er bomen moeten wijken voor wegen of gebouwen, dan moeten ergens nieuwe exemplaren geplant worden. Maar als bossen tegen de vlakte gaan om andere natuur aan te leggen, dan geldt dat niet. En er wordt veel andere natuur aangelegd. Met Europese landen is afgesproken dat kwetsbare natuurwaarden versterkt moeten worden. Voor Nederland zijn dat landschappen met heide en zandverstuivingen met hun bijzondere bewoners als de zandhagedis, de boomleeuwrik en de heivlinder. Daarmee wordt de biodiversiteit vergroot. Om dit te realiseren moet het bos vaak wijken. Een probleem hierbij is dat heide groeit op arme grond. Door de hoge uitstoot van stikstof door verkeer, industrie en landbouw, worden de heideplanten bedreigd door gras en boompjes.

Het onderliggende probleem is gebrek aan ruimte voor natuur in ons land. Nieuwe natuur moet daarom veelal ontstaan in bestaande natuurgebieden.

Om natuur goed te kunnen beheren en te kunnen voldoen aan de Europese afspraken hebben we grotere oppervlaktes nodig.

Dit probleem speelt al jaren. Daar komen nu de klimaatakkoorden bij, waarin politieke en maatschappelijke organisatie afspraken maken over een beter milieu. Het tegengaan van kooldioxide (CO₂) speelt daarbij een belangrijke rol. Bomen kappen is in dat beleid de omgekeerde wereld, omdat bomen en bodem broeikasgas opvangen. Door de bomen te vellen en soms ook nog de grond om te woelen, wordt er niet alleen minder CO₂ opgevangen, maar komt er juist meer van dit gas vrij.

Hierdoor zitten de natuurbeheerders in een lastige spagaat. Enerzijds Europese afspraken om heide- en stuifzandgebieden te vergroten, anderzijds de noodzaak extra bos te creëren vanwege klimaatdoelstellingen.

Hiervoor is geen eenvoudige oplossing. Een bijdrage kan geleverd worden door het vergroenen van de steden en de wegen en het zo lang mogelijk sparen van oude bomen. Het inbrengen van kleine, groene landschapselementen, het planten van bomen langs en in de weiden en het aanleggen van groenstroken in de landbouwgebieden kan de natuurwaarde en de biodiversiteit in het landbouwgebied verhogen en CO₂ vastleggen. Dit kost de boeren wel wat landbouwgrond en is dus voor hen niet zo aantrekkelijk. Ze zijn al min of meer het slachtoffer van de lage voedselprijzen. Ze moeten veel en goedkoop produceren, omdat supermarkten lage inkoopprijzen willen 'omdat de consument goedkoop wil kopen'. Als wij als consument bereid zijn meer voor ons voedsel te betalen, zullen veel boeren bereid zijn om bovenstaande suggesties toe te passen.

Gerard Hürchner

Bos of Heide?
foto Aly van Eijk

Bos en Heide

Bos en heide, ik heb een oud Verkade album uit 1913. Bosch en Heide. Geschreven door Jac. P. Thijsse. Ik heb dat eens door gebladerd. Voorin ligt nog een oude prijslijst, een honing ontbijtkoek in perkamenten zak; 30 cent. Kleine ronde beschuit per bus van 25 stuks: 17 cent. En daar zaten nog geen conservering middelen in. Het boek zelf zonder plaatjes: 50 cent en "gevuld", met plaatjes, 2.50 cent. En was het voor het onderwijs bestemd waren er speciale prijzen. De illustraties waren van Jan van Oort en Jan Voerman jr. met prachtige pentekeningen en aquarellen.

Je leest dan over uitgestrekte natte heide velden in Drente, Overijssel, Gelderland, Limburg en Brabant. Hij schrijft in een hoofdstuk In 't naaldhout: "Als het zoo doorgaat zal ons land binnenkort voor een groot deel overdekt zijn met dennenbosch. De woeste heiden worden en duinen worden langzamerhand beplant. Wanneer ge in den zomer die streken doorreist, dan ziet ge allerwegen grootte velden vol met geel bloeiende lupine, en elk zoo'n veld is bestemd, om metertijd te veranderen in ei, of akker, of Bosch". De lupine maakt de grond beter een op den duur kunnen er denetjes gepoot worden. Na een jaar of tien heb je al een aardig bos. En ruim honderd jaar later is ons land aardig bebost. Met veel soorten loofbomen en diversen soorten naaldbomen. Remmerstein is daar een goed voorbeeld van. Zeedennen, sitkasparren, grove dennen, douglassparren. Veel eiken en beukenlanen. Lindebomen geplant, maar door de droogte van vorig jaar hebben velen het niet gehaald. Wij wonen vlak bij de bossen, Dikkenberg, Grebbeberg, Laarsenberg. Prattenburg, allemaal in het gebied van

de Utrechtse Heuvelrug. Prattenburg heeft ook nog mooie heide, richting Elst. Wanneer de heide daar bloeit, gonst het van de bijen, tientallen libellensoorten vliegen met grote snelheden op jacht naar insecten. Er staat daar zo'n indrukwekkende beuk, met twee bankjes eronder. Dan kijk je uit over de heide, een paar jaar geleden nog had je daar uitzicht op de Betuwe. Maar de bomen zijn te hoog geworden. Maar je blijft genieten, zeker van de vele vogels die in de bossen hun domicilie hebben. Iedere dag een feestje. Wat dat betreft zijn we bevoorrecht.

Kijk en geniet.

Aly van Eijk.

foto Aly van Eijk

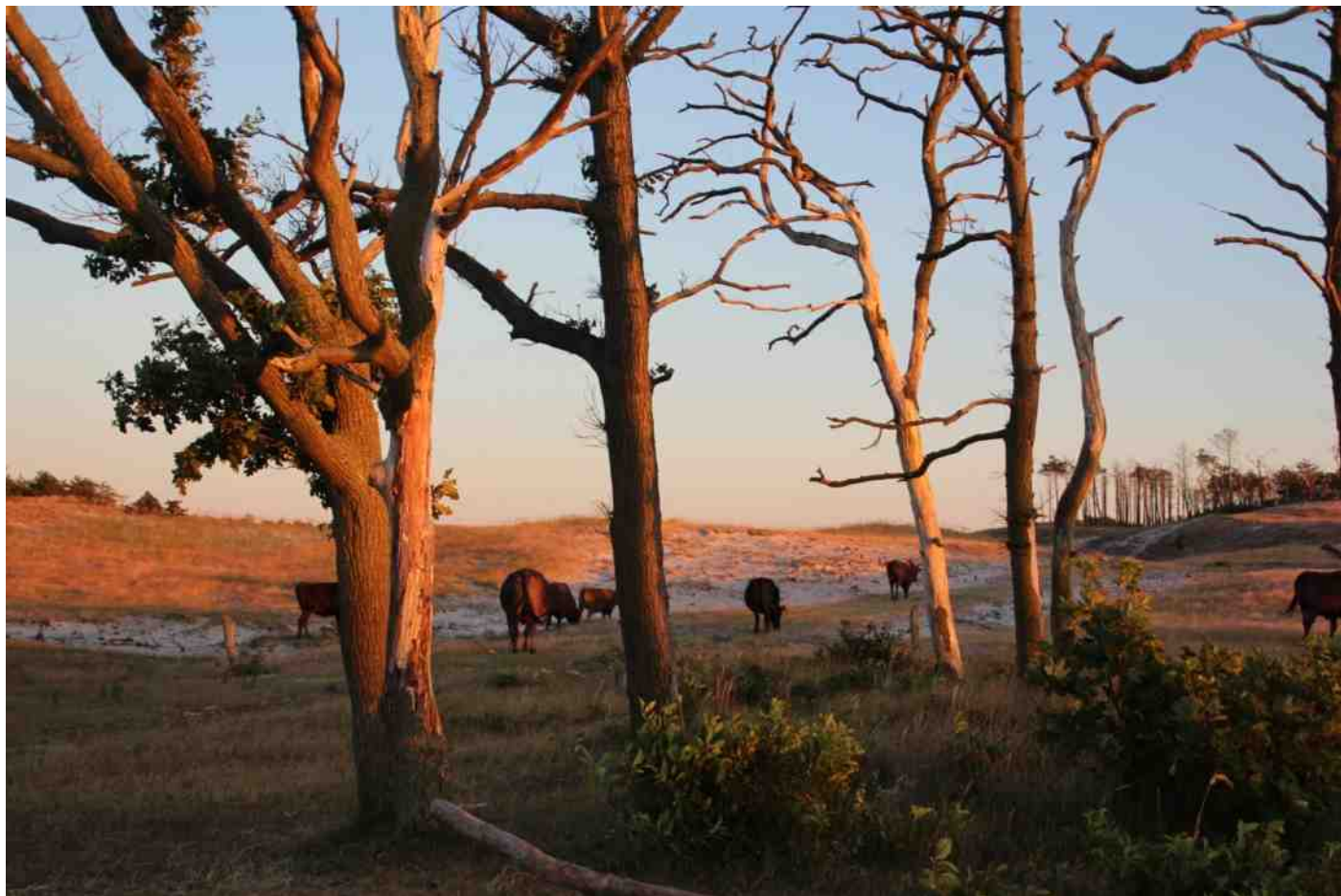

foto Tineke Wouda

Activiteiten IVN en KNNV

7 september: **IVN Veenendaal-Rhenen** gaat op pad met het thema Bos en Hei. **Start:** de 'Groene entree Prattenburg' (bij T-splitsing Cuneraweg -Kerkewijk, schuin tegenover restaurant '3 Zussen). Start om 11.00 uur en afsluiting om ca. 13.00 uur op de Groenhof met een gezellig samenzijn.

14 september: **IVN Veenendaal-Rhenen:** 9.30 uur, Schone Stappenwandeling in West. **Start:** Parkeerplaats NS Station Veenendaal-West Opgeven bij Saskia Koolen: hmkoolen@gmail.com

19 september: **KNNV Wageningen:** 9.30 uur, Fietsexcursie naar de Marspolder, **Start:** bij de Grebbesluis direct oost van de Grebbeberg. Neem geld mee voor de pont, bel bij slecht weer of de excursie wel doorgaat (0317-417943, 0614061898).

22 september: **IVN Ede:** 10.00 uur, De seizoenen van het Bennekomse Bos. **Start:** slagboom aan het eind van de Hullenberglaan in Bennekom.

27 september: **IVN Veenendaal-Rhenen:** 19.00 uur, Burlen van Edelherten (4 uur). **Start:** Groenhof. Opgeven bij Jannie van der Linden (0318-522583).

28 september: **IVN Veenendaal-Rhenen:** 14.00 uur, uur Paddenstoelen in Prattenburg. **Start:** parkeerplaats "Groene Entree Prattenburg" tegenover de 3 Zussen, Cuneraweg, Rhenen bij Veenendaal.

5 oktober: **IVN Veenendaal-Rhenen:** 9.30 uur, Wandeling door het Binnenveld Harsloërpad. **Start:** : Theeterras "In het Veld", Zwarte Steeg 1, Bennekom. Opgeven bij Dorthy Reijn, e-mail: d.reijn@xs4all.nl

12 oktober: **IVN Veenendaal-Rhenen:** 14.00 uur, Paddestoelen op de Grebbeberg. **Start:** Parkeerplaats Grebbeberg (bij monument), Rhenen

13 oktober: **IVN Ede:** 14.00 uur, Paddestoelen in het Edese Bos. **Start:** parkeerplaats aan de N304 (=Koeweg).

19 oktober: **IVN Veenendaal-Rhenen:** 14.00 uur, Paddenstoelen in Kwintelooijen. **Start:** Parkeerplaats Kwintelooijen, Oude Veensegrindweg, 3911TA Rhenen.

21 oktober: **IVN Ede:** 14.00 uur, Najaarswandeling omgeving Bosbeek. **Start:** Vanaf NIVON Bosbeekweg 19-21 in Bennekom.

Verder info en andere activiteiten : <https://www.knnv.nl/knnv-afdeling-wageningen/agenda-afdeling> en <https://www.ivn.nl>

Kaalkap in het bos

In de Boswachterij Amerongse Berg zijn de laatste jaren veel bomen gekapt. Vooral kaalkap heeft veel verontwaardigde reacties van burgers opgeleverd. Welke invloed heeft kaalkap op het boscysteem? Kan de biodiversiteit van een bosgebied daarbij behouden blijven? Volgens de bosvisie van Staatsbosbeheer "Groeiende toekomst" (SBB, 2015)*1 wordt er zowel gestreefd naar verhoging van de houtproductie als naar versterking van het bos als ecosysteem. In hoeverre zijn die doelstellingen met elkaar in overeenstemming te brengen? Met die vraag in gedachten heeft het IVN Veenendaal-Rhenen mij gevraagd een lezing over bosbeheer te willen houden. In die lezing ben ik uitgegaan van de ambities van SBB, zoals verwoord in hun bosvisie, namelijk "beter beschermen, duurzaam benutten en meer beleven".

Beter beschermen

Staatsbosbeheer streeft ernaar om de verstoorde mineralenbalans van de bodem, als gevolg van een te hoge stikstofdepositie, gezonder te maken. Ook worden "natuureilanden" aangewezen waar bomen oud kunnen worden. Oude boskernen, waar bomen ouder kunnen worden dan 100 jaar, komen hiervoor in aanmerking. Hier zouden kieskeurige (stenotopie) bossoorten kunnen overleven. De vraag is echter voor hoeveel natuureilanden er ruimte beschikbaar is, hoe groot ze zijn en of ze al of niet geïsoleerd in het multifunctionele bosgebied liggen voor bossoorten met een beperkt verspreidingsvermogen.

We weten doorgaans niet welke gevolgen het heeft als een karakteristieke bossoort lokaal uitsterft. Onze kennis van zo'n complex systeem als een bos is immers beperkt. Uit voorzorg wordt er dan ook naar gestreefd om alle karakteristieke bossoorten in het systeem te behouden. Het is voor een terreinbeheerder echter onmogelijk om alle bossoorten in de gaten te houden, gesteld dat hij ze zou kennen. Een beheerder kan wel het voorkomen van enkele geselecteerde soorten volgen, namelijk soorten die informatie geven over veranderingen in de natuurwaarde van een terrein. Het gaat om Indicatorsoorten, aandachtsoorten en doelsoorten.

Duurzaam benutten

Met "duurzaam benutten" beoogt SBB de houtoogst niet groter te laten worden dan de aanwas. De productiefunctie wil men versterken door bomen tijdig te kappen en gericht te verjongen. Duurzaam benutten heeft voornamelijk betrekking op de houtproductie, maar zou het ook kunnen slaan op het behoud van het bos als ecosysteem? Volgens de bosvisie wordt gestreefd naar een goed functionerend boscysteem, maar op verscheidene plekken in Boswachterij Amerongse Bos zijn met een oogstmachine oppervlakten kaal gemaakt (Fig.1, zie volgende pagina). Enkele bomen zijn blijven staan om het bos door uitzaai langs natuurlijke weg te verjongen. De meeste van de 25 kapvlakten zijn 0,25 – 1 ha groot, maar verscheidene zijn groter dan 2 ha. Vele andere percelen zijn verjongd door selectief te kappen ("dunning"). Kaalkap betekent een inbreuk op het bosklimaat, verstoring van de strooisellaag, versnelde mineralisatie, uitspoeling van nutriënten en bodemverdichting door de oogst- en bosfreesmachine. Dit heeft ongetwijfeld negatieve gevolgen voor de bodemfauna. Welke gevol-

gen dat heeft voor het boscysteem is moeilijk te voorspellen. Ik zou dan ook willen pleiten voor nader onderzoek. De halvering van de staatsbijdrage aan SBB heeft geleid tot een trendbreuk: van geïntegreerd bosbeheer, met zowel productie- als natuurdoelen, naar een bosbeheer waar het accent sterk op de houtproductie is komen te liggen. Deze ontwikkeling stemt niet overeen met de doelstelling van het Nationale Park Utrechtse Heuvelrug (NPUH) (*2). Volgens het Beheer- en Inrichtingsplan (2003) is er ruimte voor natuurbos en geïntegreerd bos, maar niet voor productiebos. We zouden kunnen spreken van voortschrijdende procesplanning, dat wil zeggen het concreet maken van plannen op korte termijn in plaats van aansturing van maatregelen via beheerplannen.

Na kaalkap slaan allereerst pioniersoorten op, zoals berk en grove den. De soortensamenstelling van dit jonge bosstadium is aanvankelijk beperkt. De ontwikkeling van een gevarieerd en soortenrijk boscysteem zal zo'n honderd jaar duren en het is niet zeker of alle karakteristieke bossoorten weer zullen terugkeren. Kaalkap bevordert tevens de kolonisatie van een invasieve exoot als de Amerikaanse vogelkers. Op verscheidene kaalkapvlaktes heeft deze soort zich sterk uitgebreid, hetgeen nadelig is voor het natuurbehoud, de houtproductie en de recreatie. Met behulp van vrijwilligers zou deze soort in toom gehouden kunnen worden, mits beheermaatregelen die de soort bevorderen achterwege blijven.

Bij benutten kan ook gedacht worden aan andere bronnen van inkomsten dan hout. Het bos kan ook vermarkt worden als recreatief object, als gebruiksgoed. In het Heuvelrug Magazine (nr. 1, 2017-2018) is het gebied gekenschetst als "het groene goud van de Heuvelrug". Daarbij wordt bedoeld op de mogelijkheid er economische activiteiten te ontwikkelen. "Bedrijven zouden ruimte geboden moeten worden om actief deel te kunnen nemen aan het Nationale Park". Verder wil men meer toeristen naar het gebied lokken: "Versterking van het NPUH door middel van branding en marketing" (brochure NPH Nieuwe Stijl, 2017). Het zou goed zijn voor de economie. De vraag is wie er baat bij heeft en of er rekening wordt gehouden met het bevattingsvermogen van de Utrechtse Heuvelrug. Toenemende verblijfsrecreatie betekent immers een toenemend waterverbruik, een toenemende hoeveelheid afval, toenemend autoverkeer en toenemende verstoring. Het gaat bij "marketing" meer om marktgericht denken dan om ecologisch denken.

Meer beleven

Met "Meer beleven" wordt in de Bosvisie van SBB voornamelijk bedoeld op het scheppen van meer condities om verschillende vormen van natuurbeleving mogelijk te maken. Er is al een uitgebreid netwerk van wandel-, fiets- en ruiterspaden, maar desondanks wordt het wenselijk gevonden om de toegankelijkheid van de Utrechtse Heuvelrug te verhogen (De Kaap 1.2.2018). De wens om de natuur meer toegankelijk te willen maken doet me denken aan een uitspraak van de voorzitter van de auto-RAI (1992): "natuur die niet bereikbaar is heeft geen waarde".

Een ieder zal het bos op zijn eigen wijze beleven. Veel hangt af van het weer en de stemming waarin je verkeert. Bovendien maakt het verschil of je alleen bent of samen met anderen. Je zult een terrein ook anders beleven wanneer je loopt dan wanneer je fietst. Na een fietstocht of wandeling zullen velen zich herschapen voelen (re-creatie = herschepping), maar bij toename van de snelheid waarmee je door het bos fietst neemt de belevingswaarde van het bos af. Bij

fig 1 Kaalkap (foto: Bram Mabelis)

een bergfietser gaat het meer om het beleven van het eigen lichaam (behendigheid) dan om de beleving van het bos. Het komt neer op geestelijke ontspanning door lichamelijke inspanning. Het is een sport en het bos is daarbij decor. Er wordt gepleit voor een goed netwerk van MTB-routes. Over de aanleg ervan is echter niet of nauwelijks met de plaatselijke bevolking gecommuniceerd. Staatsbosbeheer wil sporters en hun organisaties intensiever betrekken bij het beheer van sportvoorzieningen in het bos, maar ik vraag me af in hoeverre sportactiviteiten verenigbaar zijn met de doelstelling natuurbehoud. Zo is er een route aangelegd door gebied met de hoofdfunctie natuur ("natuureiland") en een route door een bosreservaat.

Veel wandelaars zullen het bos eveneens als decor ervaren. Het gaat om de ontspanning van het dagelijks bestaan. Het bos is voor hen een rustgevende factor, iets uitwendigs. Ze kunnen genieten van de rust, de frisse lucht en de natuur, maar hebben met het bos een oppervlakkige relatie. Het bos wordt meer beleefd als een verzameling bomen dan dat de bomen afzonderlijk, als individu, worden waargenomen. Ik neem aan dat de eigenaar van een bos wel de bomen afzonderlijk beoordeelt, maar dan wel voornamelijk op hun bruikbaarheid: de soort (houtkwaliteit) en vorm van een boom. Zijn waarneming is selectief. Hij zal vooral letten op de potenties van het bos om het duurzaam te kunnen benutten. Over het algemeen nemen specialisten selectief waar. Zo zal een botanicus op andere soorten letten dan een ornitholoog. Hun beleving van het bos zal mede afhangen van de soorten die ze waarnemen. Waarnemen is een

leerproces. Ivo de Wijs merkte een keer op over de blinde Jules de Corte: "Ik heb voor een groot deel door hem naar vogels leren kijken". Bij het lopen door het bos kun je af en toe je waarnemingsperspectief verschuiven. Je kunt dan het bos zien vanuit het perspectief van een kind, van een ree, een koolmees of een rode bosmier. Je kijkt met je ogen, maar waarnemen doe je met je hersenen. Door oefening ga je het bos anders beleven. Onze blik is echter voornamelijk visueel gericht. Op een informatiezuil voor toeristen wordt er dan ook op gewezen dat een wandelroute is gemaakt voor "de visualisering van het groen van de buitenstedelijke omgeving". Andere mogelijkheden van beleving worden niet genoemd.

Werken met een oogstmachine gaat niet erg subtiel: bomen met een bijzondere groeivorm worden dan niet gespaard, terwijl dat bij een selectieve dunning wel mogelijk is. Het ontzien van boeiende structuren tijdens kapwerkzaamheden zou wellicht passen in het Gebiedsprogramma "Ontdek de kunst op de Heuvelrug" (Fig.2). Verder valt op dat boomstammen die in het bos blijven liggen soms in stukken worden gezaagd. Ze zijn dan niet meer geschikt voor soorten waarvan de larven jaren nodig hebben om zich tot volwassen insect te kunnen ontwikkelen. Ook uit respect voor de boom zou zijn lijk niet mogen worden verminkt.

Je kunt het bos ook beleven als een systeem van planten en dieren, waarvan jezelf deel uitmaakt. Om het bos te kunnen beleven als een ecosysteem is aandacht, tijd en een goed waarnemingsvermogen nodig. Dit kan worden aangeleerd. Door kennis en ervaring leer je beter te kijken, te

luisteren en te ruiken. Een bos komt pas tot leven als je oog hebt voor relaties en processen. Zouden de auteurs van de bosvisie dit bedoelen met "meer beleven" ?

Volgens de Griekse filosoof Epicurus (341-270 v.Chr.) zou kennis van de natuur een voorwaarde zijn om gelukkig te worden. Kennis verdiept waarnemingen, maar je merkt ook eerder veranderingen op die niet bijdragen aan geluk. Je wordt door kennis kritischer ten aanzien van ontwikkelingen die de natuurkwaliteit bedreigen. Het gaat zowel om externe bedreigingen (N-depositie, grondwateronttrekking), als interne bedreigingen (houtoogst, recreatieve activiteiten, invasieve exoten). Dergelijke waarnemingen kunnen nuttig zijn voor een boswachter. Hij zou van de kennis van deskundige waarnemers gebruik kunnen maken.

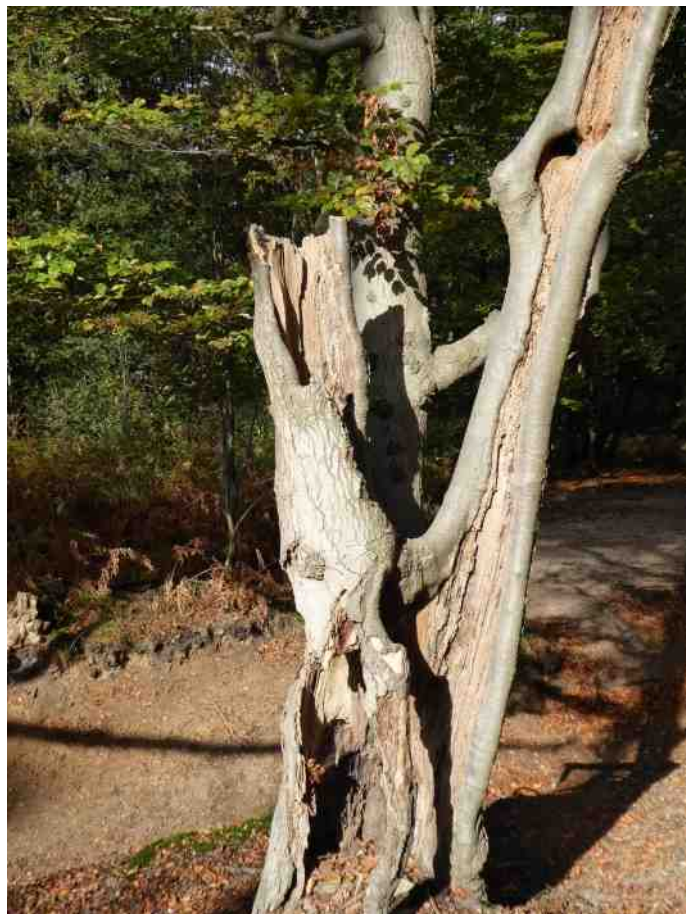

fig 2 Karakteristieke bomen gaan verloren bij gebruik van oogstmachines
foto Bram Mabelis

Om de natuur van de Utrechtse Heuvelrug goed te kunnen beheren is de bijdrage van vrijwilligers onmisbaar. Een goede communicatie tussen beheerder en vrijwilligers (en andere belangstellenden) is daarbij essentieel (Fig. 3). Op een jaarlijkse bijeenkomst zouden afspraken kunnen worden gemaakt over werkzaamheden met betrekking tot inventarisaties en het terreinbeheer. Voor de beheerder is het dan tevens mogelijk om plannen voor de komende beheerperiode toe te lichten.

Dit voorstel is in overeenstemming met de bosvisie van SBB, waarin staat dat er in de komende jaren meer zal worden geïnvesteerd in de samenwerking met natuurorganisaties, vrijwilligers en lokale natuurwerkgroepen. Burgers kunnen samen met de terreinbeheerder de ontwikkeling van kenmerkende bossoorten in kaart brengen, de oorzaken van trends achterhalen en bepalen waar bijsturing wenselijk is (*1).

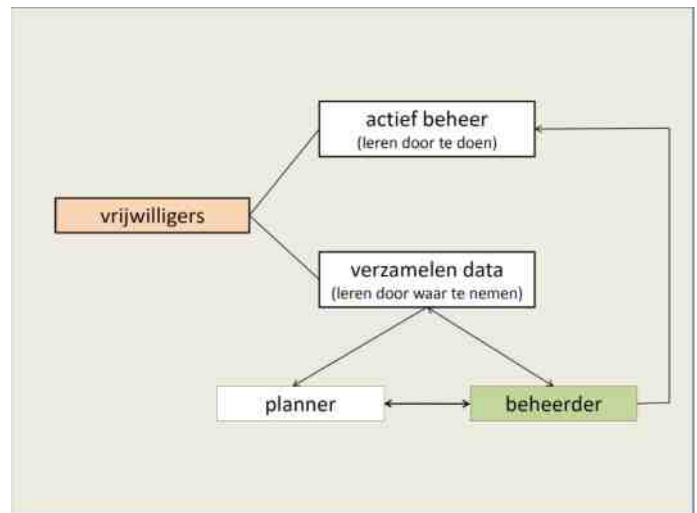

fig 3 Communicatielijnen tussen terreinbeheerder en vrijwilligers

Bram Mabelis
(gedragsecoloog)
e-mail: a.mabelis@telfort.nl

Geciteerde Literatuur

1. Staatsbosbeheer, 2015. Groeiende toekomst – De bosvisie van Staatsbosbeheer; 66 p.
2. NPUH, 2003. Torenhoog en mijlen breed – Beheers- en Inrichtingsplan; 149 p.

Teksten bij foto's:

1. Kaalkap (foto: Bram Mabelis)
2. Karakteristieke bomen gaan verloren bij gebruik van oogstmachines (foto: Bram Mabelis)
3. Communicatielijnen tussen terreinbeheerder en vrijwilligers

foto Tineke Wouda

Plastic doppen

Inzamelings van plasticdoppen.

In een van de vorige groene bladen heb ik jullie er al eens op attent gemaakt dat het mogelijk is plasticdoppen te verzamelen en in te leveren in de Groenhof. Er blijken echter misverstanden te bestaan over om wat voor doppen het gaat. In feite kun je alle plasticdoppen sparen, grote en kleine, van melkkartons en champooflesjes van pindakaaspotten en van wasverzachter als je ze maar schoon inlevert en eventuele binnenbekleding verwijdert. Dit laatste is belangrijk !!!! De fabrikant die het materiaal recycelt kan geen verontreinigd plastic gebruiken omdat het het productieproces nadelig kan beïnvloeden.

Recent heeft ons IVN-lid Ton Ezendam van "Recquipment" de inzameling overgenomen. Maar hij zamelt niet alleen de doppen in maar ook cd's, dvd's, lege inktpatronen, toetsenborden en electriciteitskabels. Voor die materialen staat er in de Groenhof een extra grote doos. Heeft iemand daar nog vragen over dan mag Ton altijd gebeld worden op nummer: 0629595786, dit is het nummer van zijn bedrijf.

Verder heb ik nog een paar kleine tips om het gebruik van wegwerpplastic te verminderen:

Weiger consequent in plastic verpakte komkommers en paprika's.

Weeg je appels en peren los af op de weegschaal, plak het stikkertje op je hand en doe het fruit in je boodschappentas.

Koop je een kant- en- klare maaltijd, bv nasi of bamie neem dan je eigen schaal mee.

Cokkie Gadella

Egelsnelweg

Doe-tip: bouw je eigen egelsnelweg

Wil jij onze stekelige vriendjes helpen tijdens het Jaar van de Egel? Leg dan een egelsnelweg aan in je tuin! Via een egelsnelweg kunnen egels vrij van de ene tuin naar de andere. Zo vergroot je het leefgebied van deze nuttige en beschermde beestjes. Je krijgt er een slakkenarme tuin voor terug.

Geprikkeld door dit idee?

Wat is een egelsnelweg?

Door de aanleg van wegen en woongebieden krimpt het leefgebied van de egel. Op het platteland of in natuurgebieden zijn egels vaak een makkelijk doelwit voor roofdieren zoals dassen of vossen. Ook het verkeer eist veel egellevens. Daarom zoeken ze veiligere plaatsen op zoals tuinen. Egels zijn nachtdieren die actief worden bij schemering, overdag houden ze zich schuil op donkere, beschutte plaatsen. Tijdens de nacht leggen ze vaak kilometers af op zoek naar voedsel. Doordat veel tuinen vaak hermetisch afgesloten zijn door hekken of muurtjes, wordt de habitat van de egel wel erg klein. Een egelsnelweg stelt tuinen weer open voor egels zodat zij deze kunnen gebruiken om te voedsel te zoeken, te nestelen of in te overwinteren.

Hoe leg je een egelsnelweg aan?

Een egelsnelweg is een opening van 13 cm bij 13 cm in een hek of schutting, zodat egels je tuin kunnen gebruiken als onderdeel van hun leefgebied. Gebruik bijvoorbeeld een

slijptol om een opening in de schutting te maken. De schutting of het gaas 10cm boven het maailveld plaatsen volstaat ook al.

Probeer ook je burens warm te krijgen voor dit idee, want aan één tuin heeft een egel niet voldoende. De bedoeling is dat er uiteindelijk een kilometerslang lint ontstaat, waarover egels zich vrij kunnen bewegen. Juli is de ideale maand om een egelsnelweg aan te leggen: veel egelgezinnetsjes zijn net uitgebreid en beginnen aan het einde van de zomer aan de voorbereidingen voor hun winterslaap.

Egeltankstation

Na zo'n flinke wandeling hebben egels ook even rust nodig. Bouw je eigen egelshuis en zorg voor een veilige, beschutte omgeving. Dit kun je doen door snoeimateriaal, oude planten, takken, boomstronken en bladeren te laten liggen. Zet een schaalje water neer zodat ze genoeg te drinken hebben

Wil meer tips hoe je egels kunt helpen? Bekijk alle informatie over de egelsnelweg.

Bron en filmpje: Zoogdierenvereniging, Egelwerkgroep Nederland

<https://www.egelwerkgroep.com/egelsnelweg>, <https://www.zoogdierverseniging.nl>

egelsnelweg

GROENE BLAD Geheel in kleur?

U kunt van het Groene Blad geheel in kleur genieten.

Download daarvoor het blad van de site.

Die kunt u vinden op:

<https://www.ivn.nl/afdeling/veenendaal-rhenen/archief-van-het-groene-blad>

Daar vindt u ook vorige nummers van het Groene Blad.
Nico Bosman

Bomen langs N-wegen

PLANNEN VAN PROVINCIES OM BOMEN LANGS N-WEGEN TE KAPPEN LEIDEN TELKENS TOT FELLE DISCUSSIES. MAAR WAAROM STAAN ER VEEL BOMEN LANGS N-WEGEN, HOE BREED MOET DE 'OBSTAKELVRIJE ZONE' ZIJN EN WELKE MOGELIJKHEDEN BIEDEN DE RICHTLIJNEN OM WEGEN OPTIMAAL VEILIG IN TE RICHTEN MET BEHOUD VAN BOMEN? WE ZETTEN EEN AANTAL FEITEN OP EEN RIJTJE.

HISTORIE PROVINCIALE WEGEN

Veel provinciale wegen liggen op oude wegtracés en stammen uit de tijd dat er nog geen auto's waren. Enkele daarvan zijn zelfs aangelegd door de Romeinen of nog bekend als Napoleonswegen. Bomen speelden toen een belangrijke rol om schaduw te bieden aan de legioenen en legereenheden. De bomen zijn destijds aangeplant in ruime berm langs relatief smalle wegen. In de loop der jaren zijn de wegen breder geworden en de bomen dikker. Later zijn fietspaden vaak achter de bomen langs gelegd om ruimte te bieden aan fietsers. Dit heeft een verdere beperking van groei-ruimte voor de boomwortels tot gevolg. Wegtracés voor provinciale wegen hebben steeds meer ruimte nodig en de cultuurhistorische kwaliteit kalft daardoor steeds verder af.

Anderzijds zijn er voorbeelden bekend, waarbij het fietspad tot nog verder achter de bomenrij is verplaatst. De ontstane ruimte wordt gebruikt voor groeiplaatsverbetering voor de bomen.

DE OBSTAKELVRIJE ZONE

Het doel van de 'obstakelvrije zone' is om het verkeer te beschermen tegen obstakels op korte afstand langs de weg. Het advies is om de obstakelvrije zone minimaal 4,5 meter, maar bij voorkeur 6 meter breed te maken. Indien een verkeersdeelnemer van de weg raakt zal bij een grotere afstand tot obstakels het risico op ernstige ongevallen verminderen. Dit impliceert dat er natuurlijk wel sprake moet zijn van een reëel risico dat de verkeersdeelnemer van de weg kan raken. Zolang het risico verwaarloosbaar is, ontbreekt elke reden om een obstakelvrije zone te hanteren en bomen te kappen. Bomen hebben vaak juist een gunstig effect op het rijgedrag doordat zij de weg optisch versmallen en daardoor de gemiddelde snelheid naar beneden brengen.

RICHTLIJNEN CROW BIEDEN RUIMTE VOOR MAATWERK

CROW is een toonaangevend kennisplatform en netwerkorganisatie voor infrastructuur, verkeer en vervoer en openbare ruimte en tevens aanbesteden en contracteren. De richtlijnen van CROW waarin de obstakelvrije zone wordt benoemd, geven verschillende aandachtspunten en oplossingen. In bestaande situaties moet eerst zorgvuldig worden gekeken naar wat er staat: de richtlijnen schrijven niet voor om alle obstakels binnen de obstakelvrije zone per definitie te verwijderen.

Kijk bij het veilig inrichten van een weg voorafgaand aan de planvorming wat er langs de weg staat aan bomen en beplantingen. Deze beplantingen vervullen vanuit land-

schappelijk en ecologisch oogpunt vaak een grote meerwaarde voor de omgeving.

Bedenk met deskundigen/specialisten zoals verkeerskundige, wegbeheerder, wegontwerper, landschapsontwerper, groen- en boombeheerder, slimme maatwerkoplossingen.

Voorbeelden van maatwerkoplossingen zijn:

Geleiderail, bij voorkeur van staal met hout (voorkomt confrontatie met bomen)

Geleiderail

Weg omvormen van 80 km/uur naar 60 km/uur

Veilige snelheid stimuleren door aanpassingen in het wegontwerp, een zogenaamd snelheidsremmend ontwerp Poorten, visuele versmallingen (profielvernaauwing, hagen, struweel)

Afwijkende verharding

Ribbelstroken, rammelstroken, grasbetonranden

Fietssuggestiestrook (onderbroken kantstrepen laten de weg smaller lijken)

Verkeersdrempel/verkeersplateau

Paaltjes in de berm

Weg verleggen:

De verkeersfunctie kan afgewaardeerd worden tot fietsroute of lokale weg. De ontsluitingsweg wordt dan op een nieuw tracé aangelegd en de cultuurhistorische laan/tracé blijft voor de toekomst bewaard.

De weg wordt omgevormd van enkelbaans naar dubbelbaans waarbij een nieuwe baan achter de bomen langs wordt gelegd. De nieuw ontstane middenberm met bomen kan eventueel aangevuld worden met struiken.

Pas als er geen opties zijn voor behoud van de bomen, dan alleen kappen bij de onveilige en risicovolle locaties.

Mucha restaurant

3-gangen keuze uit de gehele kaart € 32,⁵⁰
inclusief brood met aioli en olijven!
(m.u.v. gerechten met een meerprijs)

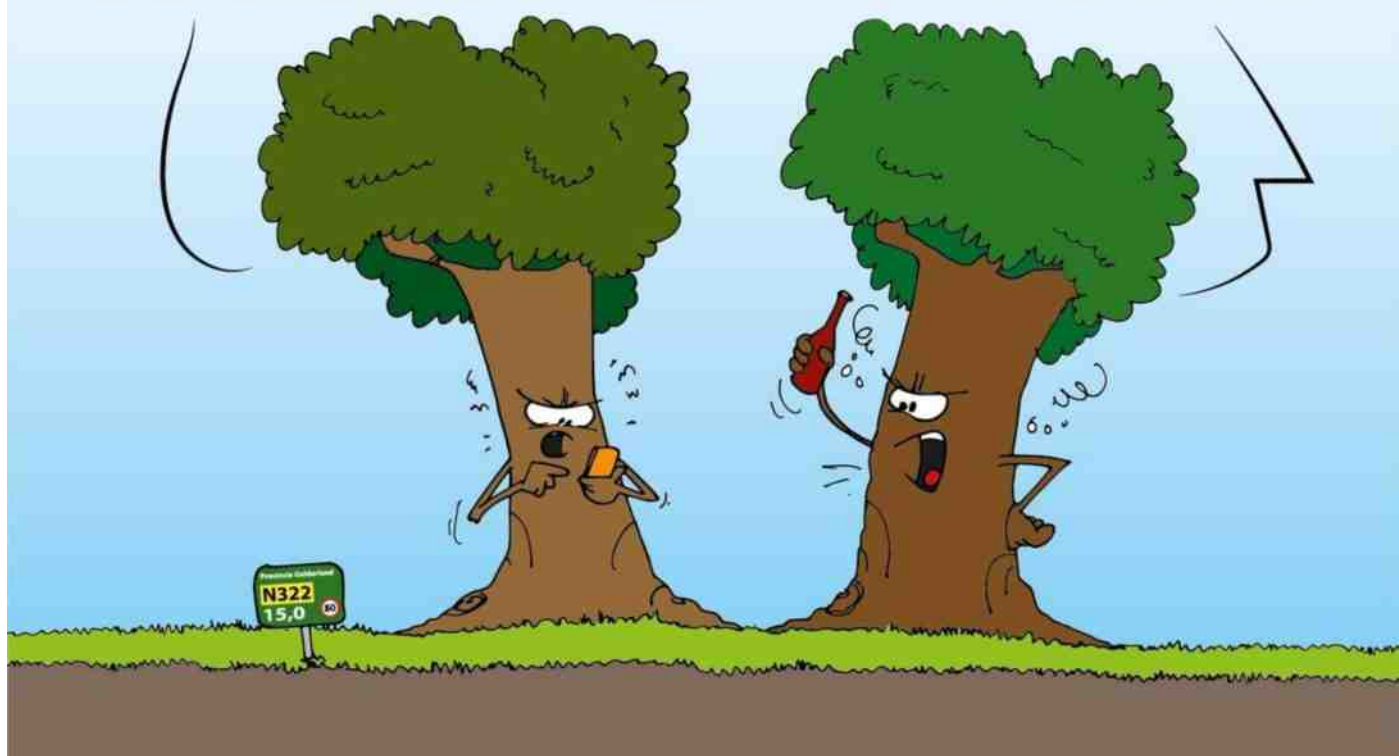
Reserveren?
www.restaurantmucha.nl
of 0318-505533

De Sterke Arm 1 • 3901 EK Veenendaal

PETITIE TEGEN MASSALE BOMENKAP N-WEGEN...

EN AL DIE AUTOMOBILISTEN MAAR APPEN
EN MET ALCOHOL ACHTER HET STUUR...

EN WIE ZIJN
ER WEER DE DUPE...!?

NIEUWE WEGEN

Bij nieuwe aanleg is het slim om een obstakelvrije zone van 6 meter aan te houden. Ook om de nieuw aan te planten bomen groeiruimte te bieden met een minimale kans op aanrijdingen.

In de obstakelvrije zone mogen overigens wel struiken staan mits de diameter van de takken kleiner is dan 8 cm. De combinatie van struiken en bomen zorgt voor een substantiële meerwaarde voor de biodiversiteit. De bomenlanen en bomenrijen worden hierdoor nog waardevollere linten in het landschap.

LINEAIRE BOSSEN

In Nederland ligt bijna 8.000 km aan provinciale wegen. Niet overal versterken bomen het landschap. Soms is openheid juist gewenst. Maar stel dat langs driekwart van de provinciale wegen bomen zouden staan met een kroondiameter van 10 meter, dan levert dit 12.000 hectare lijnvormig bos op. Dit is van grote betekenis voor het milieu, onder meer vanwege de afvang van fijnstof en voor de ecologische waarde.

Bomen langs wegen vragen inzet van beheer. Provinciale overheden zien bomen langs wegen vaak als een kostenpost, ze geven prioriteit aan het verkeer. Bomen langs provinciale wegen hebben echter een brede betekenis waarbij biodiversiteit en klimaatadaptatie belangrijke functies zijn. Daarnaast hebben bomen ook direct positieve effecten voor het wegbeheer en de verkeersfunctie. Ze koelen het asfalt, verdampen en bergen hemelwater, weren de laaghangende ochtend- en avondzon, zorgen voor gelei-

ding van de weg en breken de wind. Bovendien is het veiliger voor fietsers als het fietspad door een rij bomen gescheiden is van de rijbaan. Dit vermindert de kans op aanrijdingen.

Bron: Bomennieuws zomer 2019, www.bomenstichting.nl
Tekst: Ceciel van Iperen (Alles over Groenb eheer), Annemiek van Loon (Bomenconsulent) en Gerrit-Jan van Prooijen (Prohold BV)
Bewerkt door Tineke Wouda

EkoPlaza[®]

Uw biologische supermarkt
in Veenendaal

Ook voor uw glutenvrije -
en dieetproducten.

EkoPlaza,
Pr. Bernhardlaan 1, Tel. 0318-516537

Bomen planten

'Plant 1.000.000.000.000 bomen om klimaatverandering aan te pakken'

De beste manier om klimaatverandering tegen te gaan is om wereldwijd minstens een biljoen bomen te planten, schrijven Zwitserse wetenschappers in het vakblad Science. In theorie wordt daarmee de CO₂-uitstoot die sinds het begin van de negentiende eeuw is veroorzaakt door de mens voor twee derde gecompenseerd.

Onderzoekers aan de technische universiteit in Zürich zeggen dat er 1 miljard hectare bos bij moet worden geplant, een gebied ter grootte van de Verenigde Staten. Na analyse van 80.000 satellietfoto's concluderen ze dat het haalbaar is: in Rusland, de VS, Canada, Australië, Brazilië en China zou genoeg ruimte zijn. Of de bomen nu geplant worden of niet, uiteindelijk is het volgens de wetenschappers hoe dan ook nodig om de uitstoot van broeikasgassen terug te brengen en minder gas, kolen en olie te verbruiken.

Iedereen kan meedoen

"Dit is met afstand de goedkoopste manier om klimaatverandering tegen te gaan", zegt ecoloog Tom Crowther, die meeschreef aan de studie. "Voor elke andere oplossing moeten we ons dagelijks leven ingrijpend wijzigen. Dit is een oplossing waar iedereen direct aan kan bijdragen."

Crowther roept dan ook de vele klimaatspijbelars op om direct bomen te gaan planten en andere mensen aan te sporen dat ook te doen. Meer bos heeft ook andere voordelen, zoals meer biodiversiteit, betere waterkwaliteit en minder erosie.

Kanttekeningen

Gert-Jan Nabuurs, hoogleraar Europese bosbouw aan de Wageningen Universiteit, is enthousiast over de studie, maar heeft ook kanttekeningen. "Het is een heel belangrijk onderzoek, want het geeft aan in welke gebieden bomen geplant kunnen worden. Het geeft een duidelijk signaal af aan overheden dat het kan."

Maar het lastige is volgens Nabuurs dat het plan sterk afhangt van de medewerking van overheden. "Je hebt bijvoorbeeld goedkeuring nodig van landen als Brazilië, waar veel plek is voor nieuwe bossen. Maar dat is lastig, omdat de nieuwe regering daar meer inzet op landbouw, wat de bossing niet ten goede komt. China is bijvoorbeeld wat makkelijker daarin. Dat land heeft de afgelopen jaren enorm veel bos aangelegd en snapt het belang daarvan. Maar alsnog vraagt deze studie om grote investeringen en beleidsveranderingen in veel landen."

Fossiele brandstoffen

Nabuurs schrijft mee aan het zesde rapport van het internationale klimaatpanel IPCC dat in 2021 wordt gepubliceerd. Volgens hem kan deze studie helpen het doel uit het klimaatakkoord, beperking van opwarming van de aarde met anderhalve graad, te halen. "Je kunt nooit de emissie naar nul krijgen als je niet ook meer doet aan de zogeheten vastlegging op de grond. Dat bos moet dan ook duurzaam beheerd worden, anders helpt het alsnog niet."

Ook Nabuurs benadrukt dat het terugdringen van het gebruik van fossiele brandstoffen de prioriteit moet krijgen. "Een mogelijk probleem is dat overheden nu gaan denken dat ze alleen maar bomen bij hoeven te planten en dat ze dan klaar zijn. Maar dat is zeker niet het geval en dat is ook waar klimaatorganisaties voor waarschuwen."

Science artikel: <https://www.sciencemag.org/news/2019/07/adding-1-billion-hectares-forest-could-help-check-global-warming>
Bron: NOS

Interessante boeken

Over bos en heide

Heidebeheer

Auteurs: Jap Smits en Jinze Noordijk

ISBN

9789050114622

Uitgever

KNNV Uitgeverij

2e druk 2017

Alles over heidebiotopen, heidebeheer en de effecten op flora en fauna.

Achtergrondinformatie over heidelandschappen (ontstaan, waterhuishouding, achteruitgang, herstel en inrichting).

Moderne en oude beheervormen zoals branden, aanleg van akkers en visgraatplaggen en hun effecten op flora en fauna.

De verborgen boom

Auteur: Gerrit Jan Keizer

ISBN: 9789077408988

2e druk 2014

Iedereen die zich met zwammen, bomen of natuur in het algemeen bezig houdt, zou dit boek moeten lezen. Zo goed heb ik de relatie tussen zwam en boom nog nergens beschreven gezien.

Het belang voor onze natuur van schimmels is heel groot. Dit boek geeft een paar goede voorbeelden, met inheemse bomen, als eik, beuk en berk in het midden van hun begeleidende paddenstoelen.

Het verborgen leven van bomen

Auteur: Peter Wohlleben

ISBN: 9789400507326

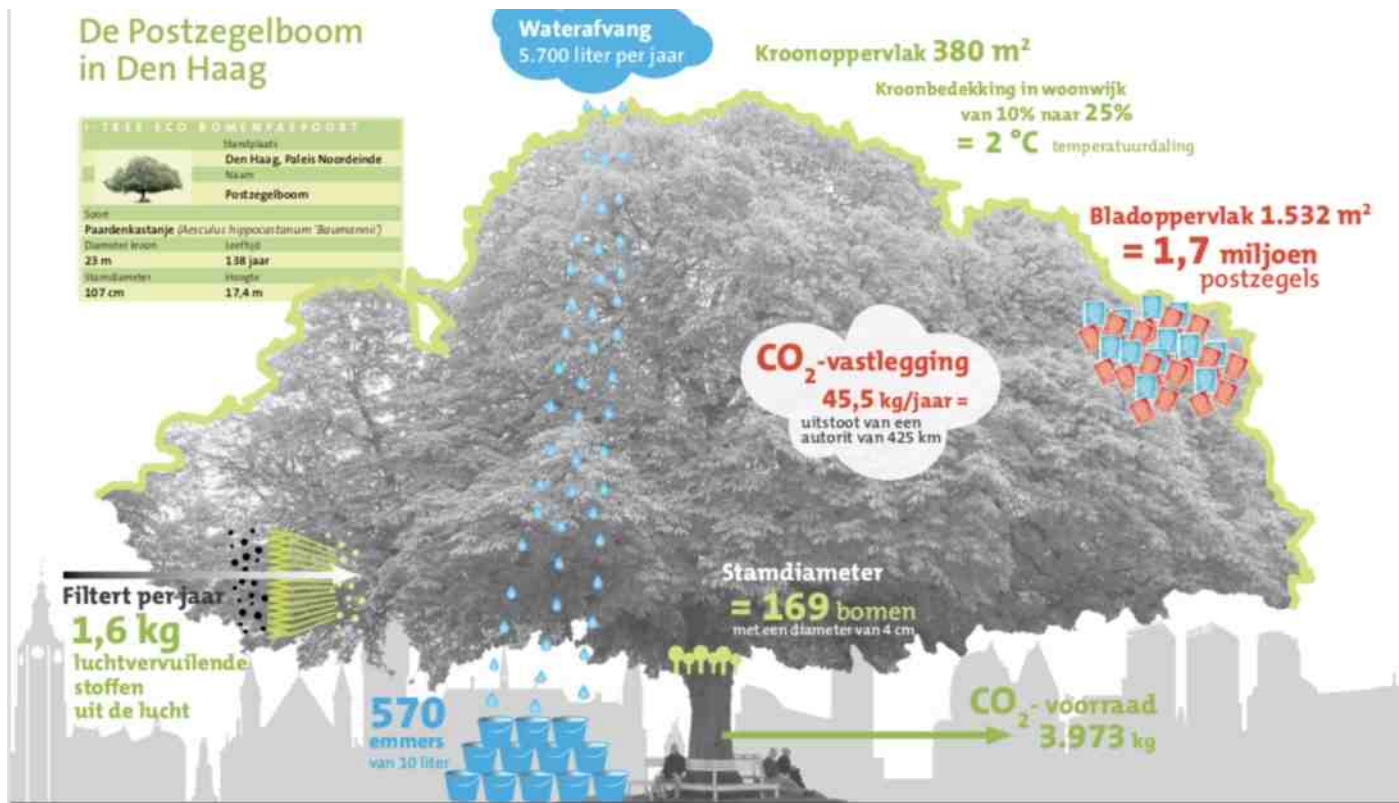
1e druk 2016

In het bos gebeuren verbazingwekkende dingen: bomen communiceren met elkaar. Bomen die niet alleen liefdevol voor hun nageslacht zorgen, maar ook voor hun oude en zieke buren. Bomen met emoties, gevoelens en een geheugen. Moeilijk te geloven? Misschien, maar het is waar! Bijzonder, nuttig en uniek boek, echt iedereen zal anders naar bomen gaan kijken.

DAILYWORKWEAR.NL

- ✓ **BEDRIJFSKLEDING**
- ✓ **SPORTKLEDING**
- ✓ **PROMOTIEKLEDING**
- ✓ **WERKSCHOENEN**

Wageningse laan 46 | VEENENDAAL

i-Tree Eco

i-Tree Eco en de groene baten van de Postzegelboom

IN FEBRUARI 2019 IS DE NEDERLANDSE VERSIE VAN I-TREE ECO GELANCEERD. DAARMEE KUNNEN DE GROENE BATEN VAN BOMEN WORDEN VERTAALD IN KLINKENDE EURO'S. MAAR DAT IS NIET HET BELANGRIJKSTE. ROB HENDRIKS EN JEROEN VAN GAALLEN VAN DE GEMEENTE UTRECHT VERTELLEN HOE ZE MET DEZE 'GEREEDSCHAPSKIST' DE STAD SCHONER EN GEZONDER KUNNEN MAKEN.

'i-Tree Eco is voor Utrecht waanzinnig interessant', zei Rob Hendriks, beleidsadviseur openbare ruimte en groen van de gemeente Utrecht, tijdens de lancering van de Nederlandse versie van i-Tree Eco in Utrecht. Een paar weken later vragen we hem en zijn collega groenbeheer Jeroen van Gaalen om een toelichting. Utrecht is een van de pilotgemeenten die hebben meegedaan aan de ontwikkeling van i-Tree Eco (zie kader). De opgave voor Utrecht was te testen of i-Tree Eco in staat is een compleet bomenbestand van een gemeente door te rekenen op de bijdrage aan CO₂-opslag, wateropvang en luchtkwaliteit. Bij de andere pilotgemeenten is alleen gekeken naar een deel van het bomenbestand, bijvoorbeeld een paar honderd bomen in een wijk.

De test is geslaagd: toen de gegevens van de bijna 150.000 gemeentelijke bomen werden ingevoerd sloeg het systeem niet op tilt. Uit de analyse van de gegevens blijkt dat de totale opbrengst aan groene baten jaarlijks ruim € 1,5 miljoen bedraagt. Essen, lindes en eiken zijn samen goed voor 35% van dit bedrag. Daarbij is in het Utrechtse bomenbestand een hoeveelheid CO₂ vastgelegd ter waarde van bijna € 5,5 miljoen. Indrukwekkende cijfers die ook nog ieder jaar toenemen, en die de waarde van bomen in de stad benadrukken! Toch zijn Hendriks en van Gaalen niet onder de indruk: 'Dat bomen waardevol zijn, staat voor ons buiten kijf. Ook het gemeentebestuur is zich daarvan be-

wust. Het heeft extra geïnvesteerd in groen.' Van Gaalen: 'Ons bomenbestand blijkt wel redelijk divers, maar een paar soorten springen eruit. Er zijn bijvoorbeeld veel essen. Een ziekte als essentaksterfte kan grote impact hebben. Bij nieuwe aanplant kies je dan voor een andere soort. Zo kun je risico's als ziekten en plagen spreiden.' I-Tree Eco laat zien dat een goed groeiende boom een grotere bijdrage levert aan de luchtkwaliteit, het koelen van de stad en de CO₂-opslag. De discussie kan worden verlegd van het aantal bomen naar de boomkwaliteit.

In Eindhoven werd gevonden dat de naaldbomen in het centrum gemiddeld wel twee keer zo veel schadelijke stoffen afvangen als loofbomen. Mogelijke oorzaken: naaldbomen in het projectgebied hebben gemiddeld een twee keer zo groot bladoppervlak als de loofbomen, en naaldbomen zijn het hele jaar groen. Hetzelfde geldt overigens voor waterafvang: ook hieraan dragen de naaldbomen twee keer zoveel bij. Aan CO₂-opslag dragen juist loofbomen gemiddeld meer bij.

ESSEN DRAGEN MEESTE BIJ

Zo blijken essen, op de voet gevolgd door eiken en lindes, het meest bij te dragen aan groene baten. Jaarlijks verwijderen de Utrechtse essen 4,5 ton luchtverontreinigende stoffen en vangen ze 9.349 m³ water op. Lindes en eiken samen verdubbelen deze waarden. Essen vertegenwoordigen een CO₂-voorraad van 2.671 ton en leggen 99 ton vast. Op nummer twee en drie staan eiken en platanen. Daarnaast blijken de bomen in de binnenstad drie keer zoveel groene baten op te leveren (€ 16,75) als de bomen in de nieuwbouwwijken Leidsche Rijn (€ 5,75) en Vleuten-de Meern (€ 6,05). Dit is goed verklaarbaar. Het bladoppervlak is het meest bepalend voor wat een boom bijdraagt, en dat hangt samen met de dikte van de stam en de leeftijd van de boom. De bomen in de binnenstad zijn gemiddeld bijna 50 jaar oud, in de Vinexwijk Leidsche Rijn is dat 15,7 jaar.

Steeds vaker komen hoosbuien voor, waarbij het water niet meteen kan worden opgenomen door de grond of worden afgevoerd door het riool. Bomen kunnen een belangrijke rol spelen bij tijdelijke waterberging: ze vangen hemelwater af in hun kroon, waardoor het niet direct op de grond terecht komt, maar verdampt of vertraagd wordt afgegeven aan de bodem. Daarbij maken ze met hun wortels de bodem ook nog eens beter doordringbaar.

Ook toonde de analyse aan dat bijna de helft van het bomenbestand bestaat uit boomsoorten die gevoelig zijn voor droogte. Bijna 38 procent van de bomen is juist (matig) gevoelig voor wateroverlast.

Hendriks: 'Met deze gegevens kun je het bomenbestand maximaal inzetten om de doelstellingen op het gebied van klimaat en gezondheid te bereiken. Het inzicht dat je met i-Tree Eco krijgt, vormt bij wijze van spreken de gereedschapskist waarmee je beleid kunt maken. Bijvoorbeeld: in verdichte gebieden, waar het extra warm is, kun je voor bomen kiezen die veel schaduw geven. Mensen slapen dan beter en dat draagt bij aan de gezondheid van de burgers.' Door de schaduwwerking van bomen gebruikt de airconditioning minder energie. Voor de Verenigde Staten is op deze manier berekend dat bomen gemiddeld zorgen voor een vermindering van het energieverbruik van 7,2%. Dat bomen bijdragen aan verkoeling staat vast. Als in de Nederlandse pilotgebieden kaartjes van het bomenbestand over hitte-eilandkaarten worden heengelegd, wordt dit beeld bevestigd. In Nederland gelden echter andere omstandigheden: de Nederlandse bouwstijl is anders, we hebben minder airco's en bomen staan hier over het algemeen verder weg van gebouwen. In Europese versies van i-Tree Eco is deze functie daarom nog niet beschikbaar.

En nu blijkt dat er relatief veel bomen zijn die slecht tegen droogte kunnen. Bij nieuwe aanplant kijk je dan, met het oog op klimaatverandering, naar bomen die droogteresistent zijn. 'Vroeger', vult Hendriks aan, 'ging je naar de kweker en kocht je een boom waarvan je wist dat die het op een bepaalde plek het beste deed. i-Tree Eco zorgt voor een kentering. Nu kijken we ook naar al die andere waardevolle functies van een boom: welke boom levert het meest op om de stad schoner en gezonder te maken?'

POSTZEGELBOOM

Al sinds 1883 siert een paardenkastanje het plein voor

GROENE BATEN VAN DE POSTZEGELBOOM

Kroonoppervlak	380 m ²	kroonbedekking in woonwijk van 10% naar 25% = 2°C temperatuurdaling	
Bladoppervlak	1.532 m ²	= 1,7 miljoen postzegels	
Stamdiameter	107 cm	= 169 bomen met Ø 4 cm	
Waterafvang	5.700 liter/jaar	= 570 emmers van 10 liter	€ 6,50 per jaar
Afvang luchtvervuiling	1,6 kg/jaar		€ 111 per jaar
Vastlegging CO ₂	45,5 kg/jaar	= uitstoot autorit van 425 km	€ 16 per jaar
Voorraad CO ₂	3.973 kg		€ 1.407

**LEPPERS
ZONWERING
VEENENDAAL**

Leppers Zonwering B.V.
Nieuweweg 85
3905 LH Veenendaal
Telefoon 0318-517565
Fax: 0318-543260

BTW nr. 8099.91.998.B01
ING bank
IBAN: NL30INGB0651914558
K.v.K.: 30058732
E-mail: info@leppers.nl

I-TREE ECO

i-Tree is in de Verenigde Staten ontwikkelde software om de baten van bomen inzichtelijk te maken. Van de verschillende tools die het programma kent is de i-Tree Eco de meest uitgebreide. I-Tree Eco geeft inzicht in de bijdragen die bomen leveren aan schonere lucht, verkoelen in de stad, wateropvang en CO₂-opslag. Het berekent hoeveel luchtverontreinigende stoffen een boom jaarlijks opvangt, hoeveel regenwater een boom onderschept, hoeveel CO₂ een boom in zijn hout opslaat én welke besparingen dit oplevert voor bij voorbeeld luchtfilters, belasting van riolen, airco's en uitstoot van broeikasgassen. Daarnaast kan het programma onderzoeken hoe weerbaar een bomenbestand is tegen ziekten en plagen. Aanvullend biedt i-Tree een aantal instrumenten die dieper ingaan op een bepaald thema, zoals i-Tree Canopy (de hoeveelheid groenbedekking op basis van Google Mapsgegevens) en i-Tree Hydro (hemelwaterregulering).

Omdat het oorspronkelijke model niet zonder meer toepasbaar is in Nederland, is er sinds 2015 met vereende krachten (branchevereniging VHG [Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners], universiteiten, hogescholen, gemeenten, boomadviesbureaus) gewerkt aan een Nederlandse versie van i-Tree Eco. In de eerste fase is gekeken naar wat het model kan en welke gegevens bijvoorbeeld nodig zijn om tot betrouwbare resultaten te komen. In de tweede fase is het model uitgetest in veertien gemeenten en is er onderzocht wat het model nog meer kan doen. De conclusie: i-Tree Eco is goed toepasbaar onder Nederlandse omstandigheden voor de thema's luchtkwaliteit, wateropvang en CO₂-vastlegging. In de toekomst kan i-Tree Eco waarschijnlijk ook concreet uitrekenen welke bijdragen bomen leveren aan waterregulering, koeling, gezondheid en

paleis Noordeinde in het centrum van Den Haag. Deze kastanje wordt de 'Postzegelboom' genoemd omdat hij jarenlang dé ontmoetingsplek was voor postzegelverzamelaars en -handelaren. De boom heeft intussen een hoogte bereikt van 17,4 meter bij een stamdiameter van 107 cm en een kroondiameter van maar liefst 23 meter.

Tineke Wouda

Bronnen:

Bomennieuws zomer 2019 (Maria van Rooijen / www.bomenstichting.nl)

VNG.nl, zoek op 'i-Tree' of 'baten van bomen' (Vereniging van Nederlandse Gemeenten)

Op bezoek bij...

Op bezoek bij een schaapherder in de Loonse en Drunense Duinen

Op zaterdag 01-06 zijn we met 9 personen van de werkgroep NatuurWerkt! op bezoek geweest bij een schaapherder omdat we graag willen zien en horen wat dat vak in houdt en hoe hij omgaat met zijn dieren, de honden, de schapen en de geiten.

We rijden daarvoor naar De Rustende Jager, een café aan de zuidzijde van het Nationaal Park De Loonse en Drunense duinen. Vandaar is het ca. 10 minuten lopen naar het noorden naar het heideterrein waar wij de herder met zijn kudde zullen ontmoeten. En dat klopt precies.

Als wij het terrein bereiken na 10 minuten, zien we juist de kudde aan de overkant de heide opkomen. Er volgt een hartelijke begroeting zoals hoort bij een tijd niet gezien.

De herder is dan ook Bosse van Swaay, één van de eerste deelnemers aan NatuurWerkt!, wiens grote wens het was eens schaapherder te worden. En sinds een aantal jaren is hij dat werkelijk. Hij is in dienst bij het bedrijf "De lachende ooi" en samen met een aantal collega's beheren zij een grote kudde die ingezet wordt voor natuurbeheer op verschillende plaatsen.

Gerda (Broere) heeft altijd contact met hem gehouden en deze afspraak voor het bezoek gemaakt.

Vandaag begint de kudde met het begrazen van dit deel van de heide en Bosse en zijn dieren hebben er net een fikse wandeling van enkele uren opzitten.

De honden Lucky en Reilly zijn duidelijk moe van het drijven, ook al omdat het vandaag zomaar ineens erg warm is geworden. Het zand weerkaatst de zonnewarmte, waardoor het laag bij de grond extra warm is voor ze en daarbij bevat de lucht vlak boven de grond minder zuurstof. Dus als wij een kleedje spreiden voor de koffie en de koek in de schaduw van een mooie oude eik, hebben de honden ook even de gelegenheid om wat bij te komen.

Bosse vertelt ons alvast iets over het gebied waar wij nu zijn. Bijvoorbeeld over de heuveltjes met de op het oog jonge eiken. De jonge eiken zijn uitlopers van een onder het zand verborgen eik die honderden jaren oud is. De oudste ondergrondse eik in dit gebied is naar men zegt al 380 jaar oud. Als een kudde net aankomt in een nieuw gebied, vertelt Bosse, dan blijven de dieren niet bij elkaar, maar gaan zij direct naar alle richtingen op zoek naar het lekkerste eten. Daarom verhuizen wij voor onze gezamenlijke picknick naar een andere plek waar Bosse een beter zicht heeft op zijn dieren. Daar vertelt hij meer over het ontstaan van dit

heidegebied en de zandverstuivingen. De zandverstuivingen verplaatsten zich onder invloed van de wind. Het dorp Loon op Zand dreigde lang geleden zelfs te worden ondergestoven en is toen naar een andere locatie verplaatst.

Dat er onder dit gebied een leemlaag ligt die naar het zuiden toe afwatert waardoor het gebied ten zuiden erg moerassig is.

Over zijn kudde Kempische heideschapen. In 1920 waren er ca. 50.000. In 1940 waren er nog maar 2000 à 3000. De vereniging het Kempische heideschaap heeft kunnen voorkomen dat zij voorgoed zouden verdwijnen en nu is hun aantal weer aan het toenemen.

Dat er aan de schaapskudde bewust een stel geiten zijn toegevoegd, omdat die langer dan de schapen doorgaan met knabbelen aan de houtige struikjes.

We zien dat de geiten balancerend op de achterpoten hoge takken kunnen bereiken. Als zij die naar beneden getrokken hebben, komen de schapen graag mee-eten van de malse blaadjes.

Bij de geiten zijn prachtige dieren met imposante hoorns.

Wij horen van hem over het begrazingsplan. Hoe daarbij rekening gehouden wordt met de aanwezigheid van kwetsbare dieren, b.v. de nachtzwaluw (niet begrazen in de periode dat zij op de grond broeden). Wachten met begrazen van een gebied met brem tot na het verpoppen van een zeldzame vlinder die de brem als waardplant heeft.

Ook dat er, met betrekking tot de kudde, op het goede moment gestart moet worden met de begrazing. Niet te vroeg, want dan zit er voor de kudde te weinig voeding in het gewas. Wil je de kudde er dan laten grazen, dan steken de schapen, zoals Bosse beeldend weet te vertellen, "het middelste hoefje omhoog".

Over de kleurstreep op de kont van de ooiën. Die kleur geeft aan in welke week een ooi ritzig was en is gedekt door een ram. De rammen dragen een tuigje waarin een kleurstempel gedaan wordt en elke week krijgen zij een ander kleurtje. Aangezien de dracht van een schaap 5 maanden min 5 dagen is, weet de herder precies in welke week de ooi zal gaan lammeren. Een week daarvoor blijft het schaap dan al op stal en krijgt het bijvoeding. Ca. 95% van de ooiën van het Kempisch heideschaap kan zonder menselijke hulp lammeren, zegt Bosse. Ter vergelijking: van het Texels schaap heeft 90% hulp nodig.

Van de ooilammeren blijft de helft bij de kudde, de andere helft gaat naar andere kuddes. De leplammeren en de rammen gaan naar de slacht.

Bosse vertelt ook over zijn honden. Het zijn bordercollies, een hondenras dat zeer geschikt is voor dit werk. Over hoe

zij worden getraind en hij laat met enkele opdrachten zien hoe zijn dieren reageren op zijn commando's. Heel interessant wat wij zo te weten komen over zijn vak en alles wat er bij komt kijken en het wordt ook zeer boeiend door hem verteld.

Bij de picknick in de schaduw van een grote eik merken ook wij hoe nuttig de honden zijn. Als al het lekkers op een kleedje is uitgesteld, komen de schapen, die mogelijk ook wel trek hebben in iets lekkers, er met een grote groep op af. Reagerend op de commando's van hun baas zorgen de honden er voor dat de kudde niet over het kleedje dendert, zodat wij ongestoord verder kunnen picknicken. In de loop van de middag laten we Bosse en zijn dieren weer alleen en gaan wij thuis nagenieten van een boeiende en leerzame dag met een schaapherder op de heide.

Piet Knoppert

De herder,
Bosse van Swaay, ook van NatuurWerkt!

foto Tineke Wouda

Bijdrage GB

Hebt u iets moois of unieks beleefd in de natuur, vertel dat door een stukje te schrijven voor het Groene Blad.

Iedere bijdrage is welkom. Deel deze ervaring met de lezers van dit blad.

Net zoals die prachtige foto die u hebt gemaakt. Laat iedereen meegenieten van al het mooie van de natuur.

Hebt u weet van activiteiten die voor de lezers van het Groene Blad interessant of zinvol zijn, maak het (liefst ruim van tevoren) kenbaar bij de redactie.

Nico Bosman

Lid Worden van IVN

U kunt het werk van de IVN-afdeling Veenendaal-Rhenen steunen door IVN-lid te worden. Als lid bent U van harte welkom bij onze activiteiten.

Als lid, ontvangt U, naast ons Groene Blad dat minimaal 4 keer per jaar verschijnt, ook het kwartaalblad "Mens en Natuur" van de landelijke IVN vereniging.

Aanmelding:

<https://www.ivn.nl/word-lid>

Opzegging en/of verhuizingen:

z.s.m. opgeven via:
ledenadministratie@ivnveenendaal-rhenen.nl

Recept

Aardappelsalade

2 grote aardappels
2 eetlepels mayonaise
2 eetlepels groene olijven , gehakt
2 eetlepels rode ui, gesnipperd 1 eetlepels augurk, gehakt.
2 theelepels bieslook, gehakt
2 theelepels (blad)peterselie , gehakt
2 theelepels yogurt
2 theelepels extra virgine olijfolie
Zout, witte peper en tabasco naar smaak

Kook de aardappels beetgaar en schil ze. Laat ze goed afkoelen , snijd ze daarna in blokjes van ca 8 mm en doe ze in een kom. Schep er de overige ingrediënten voorzichtig doorheen (zorg dat de aardappelblokjes niet breken) en breng op smaak. Dek de kom af met een deksel en laat alles een uur rusten in de koelkast. Vermijd het onnodige gebruik van huishoudfolie ed. We moeten zoveel mogelijk van het "plastic" af!!

Serveer met wat veldsla,
Eet smakelijk

Cokkie

Sandd
Port betaald
Port payé

INDIEN ONBESTELBAAR:
KERKEWIJK 254
3904 JL VEENENDAAL

